

SPRÁVY A RECENZIE

Nestor nitrianskej kulturológie – Peter Liba

Prof. PhDr. Peter Liba, DrSc.

Zdroj fotografie: https://www.ukf.sk/images/Foto/Foto_HS/2020_Foto_HS/perex-rip-liba.jpg

Smrť neovplyvní vesmírny čas. Zapísal si deň pred smrťou do svojho denníka spisovateľ a humanista Pavol Strauss. Meno tohto autora nespomínam náhodou. V roku 2014 sa stal profesor P. Liba laureátom Ceny Pavla Straussa, ktorú udeľuje Katedra kulturológie FF UKF v Nitre od roku 2005 významným slovenským osobnostiam za trvalý prínos v oblasti kultúry a umenia. Zaiste, tých ocenení či vyznamenaní bolo počas jeho mimoriadne plodného vedeckého života mnoho. V našom skromnom exkurze aspoň v krátkosti priblížime život a dielo tohto významného slovenského literárneho vedca a kulturológa, ktorý nás v tomto roku navždy opustil.

Peter Liba (1930-2020) sa do dejín slovenskej kultúry zapísal ako literárny vedec a historik,

bibliograf, kulturológ, univerzitný pedagóg – ako všestranná a tvorivá osobnosť. Spoluformoval nitriansku školu literárnej vedy, receptívnej estetiky, hermeneutiky a kulturológie. Stopy tvorivých iniciatív, ktoré P. Liba zanechal, stávajú sa trvalou súčasťou slovenskej kultúry a majú nesporný kultúromhistorický význam. Jeho životná púť a celoživotné dielo sú svedectvom jeho neúnavnej angažovanosti v rozmanitých sférach kultúrneho, vedeckého i spoločenského života.

Prof. PhDr. Peter Liba, DrSc. sa dlhoročnou výskumnou a organizačnou prácou významne, ba

neraz priekopnícky zaslúžil o rozvoj slovenskej národnej bibliografie, literárnovedného a kulturológického bádania, ale aj biografistiky na Slovensku. V Bibliografickom ústave Matice Slovenskej pracoval v rokoch 1957 až 1972. P. Liba nebol len vedúca osobnosť slovenského bibliografického myslenia. Jeho život bol spojený aj s mnohými významnými vedúcimi pozíciami či funkciami. „Vyslovil som tézu a zásadu, že považujem funkciu za obeť vzdelávaniu a za službu krásnej ideí“, priznáva P. Liba skromne. Z ideologických dôvodov pracovisko opustil a roku 1973 nastúpil na Pedagogickú fakultu v Nitre, kde pôsobil v Kabinete literárnej komunikácie a experimentálnych metodík ako vedecký pracovník.

V roku 1991 bol zvolený za dekana Pedagogickej fakulty v Nitre, neskôr sa stal prvým rektorom novovzniknutej Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (v rokoch 1996-1999; ďalej len UKF). Bol to práve P. Liba, ktorý stál za jej názvom pri transformácii na univerzitu. Literárny vedec, estetik a kulturológ Vincent Šabík o tejto dôležitej udalosti píše, že vďaka P. Libovi ktorého právom označuje ako „rector magnificus“, sa UKF stala nositeľkou duchovného, kultúrneho a štátotvorného odkazu sv. Cyrila – Konštantína, ktorý ho zapísal do genetického kódu slovenskej kultúrnej tradície, otvárajúcej sa v 9. storočí prvým pokusom o prekonanie nultej hodiny našej intelektuálnej nemoty. UKF sa takto stala univerzitným centrom kultúrneho národa, správcom jeho symbolického kultúrneho kapitálu. Univerzitu P. Liba chápal ako inštitúciu „najvyššieho vzdelania“ v jeho nadideologickej, nadpolitickej a nadtrhovej pozícii, zdeldávania v perspektíve hľadania „úplnej pravdy o človeku a svete.“

Je dôležité tiež zdôrazniť jeho zástoje pri formovaní a etablovaní kulturológie ako vedného i študijného odboru na Slovensku. V rokoch 2000 – 2004 pôsobil na poste vedúceho Katedry kulturológie, ktorej vznik inicioval. Ako predstaviteľ významnej semiotickej školy (tzv. Nitrianskej školy) podstatne obohatil katedru svojou odbornou inklináciou k literatúre, lingvistike, láskou k rodnému jazyku a kultúre, ktoré sa premietli do výskumu a výučby. Kulturologička Viera Gažová smerovanie tohto – jej slovami – zabalzamovaného humanistu pociťujúceho zodpovednosť za stav súdobej kultúry, zhrnula do nasledujúcich viet: „P. Liba reflektuje kultúru a kultúrnosť nielen cez ich emblematický status, či už v súvislosti s individuom, alebo s existenciou národného spoločenstva a jeho pozíciou v kultúrnom topose Európy a sveta, ale sústreďuje sa aj na enkulturačné poslanie inštitúcií, na hodnotové aspekty vzdelania, silu tradícií a transláciu duchovných posolstiev kultúrneho dedičstva. Jeho blízky spolupracovník z Martina, spisovateľ Mišo A. Kováč jeho vedeckú profiláciu, pedagogickú a organizačnú prácu videl cez prizmu jeho neutíchajúcej potreby klásť otázky - vždy a všade - a zároveň poukazuje na Libovu trojjednosť literárneho života: „Začína komplementarizovaním literárnych prameňov prostredníctvom retrospektívnej bibliografie i súpisu diel jeho vtedajšieho pracoviska – Maticy slovenskej, ktorej dejiny ho tiež poznamenali. Priam obratom sa

vracia k domovu cez čítanie starých otcov a analýzu vzťahov ľudovej a umelej literatúry, ako aj upriamením pozornosti na ozvenu či dôsledky literárneho čítania.“

Či už s rektorskými alebo dekanskými insígniami, či „len“ ako radový zamestnanec, pedagóg, vedúci katedry - profesor Liba sa žiadnej svojej tvorivej či organizačno-riadiacej činnosti nikdy nevenoval polovičato. V súčasnosti, keď prekvitá „akokebyzmus“ je to vlastnosť o to viac cenená. Práve Libova šírka rozhladu a brilantná orientácia v problémoch kultúrno-spoločenských mu umožňovala vynikať v tej oblasti, v ktorej mal v tom-ktorom období svojho profesionálneho života najbližšie.

Rytier dobra a múdrosti

Všetkých tých, ktorí mali to šťastie spolupracovať s ním počas jeho mimoriadne tvorivého vedeckého života, nepochybne ovplyvnilo jeho myslenie a životná filozofia, ktorá ich nasmerovala v ich vlastnom životnom časopriestore. Pre nás, jeho bývalých študentov a kolegov bol nielen vynikajúci odborník a pedagóg, ale predovšetkým humanista s veľkým srdcom, ktorý bol vždy na blízku, vždy ochotný a nápomocný. Jeho atypický pedagogický prístup evokoval sokratovský princíp výučby formou dialógu, v ktorom sa usiloval prebúdať kritické myslenie. Neraz pripomínal naliehavosť kultúry ako naliehavosť sebazdokonaľovania, sebakultivovania seba ako osoby, seba ako spoločenstva, spoločnosti, národa. Vážnosť týchto slov si v plnej miere uvedomujeme aj v súčasnej technokratickej spoločnosti, ktorá nepraje nielen kultúre, ba ani kulturológii či vedám o kultúre a umení. Utilitarizmus a pragmatické využitie decimuje mnohé etablované vedné disciplíny bojujúce o prežitie. A pritom, ako poznamenáva prof. Liba: „kultúra nie je len akademická disciplína, je nerstvom každého ľudského diania, každého činu (...) „ak sa nepochopí jej hlboký dôsledkový význam, a zmysel sa vidí iba v jej pragmatickej časovosti, účelovosti, potom sa ona degraduje na púhy element zisku (finančného, politického).“ Liba si dobre uvedomoval krízu súčasného človeka a kultúry, ktorá na nás dolieha. Ostatne, v centre jeho pozornosti bol vždy človek – či už vo vzťahu ku kultúre, literatúre, či k svetu. Liba citlivo vnímal faktory ohrozujúce kultúru práve na pozadí jej krízy, ako aj prítomnosť prievanu, v ktorom podľa jeho vlastných slov dochádza k zmene

paradigmy kultúry a literatúry, k zmene životného štýlu, k zmene hodnotovej orientácie: „Kultúra je akoby všadeprítomná, ale pritom vágna. Vedecká interpretácia pojmu je príliš všeobecná. V praxi, aj politicky, tak ako pred rokom 1989 i po ňom sa dostáva na okrajovú postać, je predsa ekonomicky nerentabilná, závislá.“ Nepomína ani budúcnosť univerzitného vzdelávania. Univerzity (centrá kultúry od stredoveku po súčasnosť), žiaľ, rovnako zasiahla kríza a úpadok étosu.

„Kto je Peter Liba? Ponajprv človek osobitý, odlišný od iných, jedinečný, nezastupiteľný, kresťan, Slovák, občan a vzdelanec. Priam modelový svet, zastupujúci nielen seba. (...)“, píše Mišo A. Kováč. Áno, taký bol. A môžeme dodať, že aj človek pokorný, skromný, tolerantný, empatický a dobrosrdečný. Nezakladal si na svojich tituloch či funkciách. Kamienok do mozaiky o jeho osobnosti prikladá aj Libov blízky spolupracovník a priateľ, spisovateľ, historik a jeho nasledovník na poste vedúceho Katedry kulturológie, Jozef Leikert: „Peter Liba patrí k ľuďom, z ktorých vyžaruje fludium – fluidum vzdelanosti, rozhladenosti, ale aj fluidum dobrosrdečnosti, ochoty pomôcť, úsilie napredovať v poznaní.“ (...) „Od mlada bol hodený do „prievanu“, ako sám hovorí. Zdá sa však, že to bol poriadny vietor, ktorému zakaždým odolával ako strom s pevnými koreňmi. Jeho názory a životná filozofia sa kresali v tvrdých podmienkach a rástli vlastným úsilím a zdravou ťtiažadivosťou. V tom vetre – spoločenskom, politickom, ľudskom – sa vedel vždy zorientovať a zostal pevne stáť, verný svojim zásadám a ideálom, nikdy neuhol ani vpravo ani vľavo.“

Dosvedčujú to aj slová nitrianskeho sídelného biskupa monsignora Viliama Judáka. Na pohrebných obradoch odznegli aj tieto slová: „Jeho život bol domom, v zmysle evanjelia, ktorý bol postavený na skale – pevnom základe, ktorý ani ľudská zloba či režim odmietajúci nadprirodzeno nemohli zrútiť.“ Azda ho k tomu predurčilo aj jeho meno – Peter=skala. Biskup počas pohrebu zároveň pripomenul jeho vieru, ktorá bola živá i žitá zároveň. Sám profesor Liba svoj život komentuje slovami: „Zásada žiť vo svete a neprijať ho, žiť medzi zlom a nedať sa ním ovplyvniť, pracovať vo svojom povolaní a nepoddať sa zvodom politiky a iným zvodom – to bola premisa, ktorú som neopustil ani po skončení vysokej školy.“

Profesor Peter Liba bol rytierom dobra a múdrosti. Neoficiálne i „na papieri“. V roku 2006 z rúk biskupa V. Judáka prijal v mene pápeža Benedikta XVI. Rytiersky rád svätého Gregora Veľkého za svoje celoživotné dielo v oblasti rozvoja kresťanskej literatúry, prehĺbovanie duchovných a kultúrnych hodnôt i za prácu na čele Univerzity Konštantína Filozofa.

„Kultúrne bezdomovectvo, nezakotvenosť v národnej kultúre je prejavom nie intelektuálneho seabedomia, ale jeho opakom. Je prejavom pocitu malosti a duchovnej prázdnoty. (...) Treba myslieť srdcom a dozrievať kultúrou“, napísali ste. Kiežby sa tieto vaše slová natrvalo zapísali do srdc nás všetkých – bývalých kolegov, študentov, absolventov i všetkých ľudí, ktorých ste sa na svojej ceste životom dotkli. A nebolo nás málo!

Vzácný človek Peter Liba zomrel 25. septembra 2020 vo veku 89 rokov. Nikdy na Vás, drahý náš pán profesor, nezabudneme.

Literatúra a zdroje

GAŽOVÁ, V.: Kultúrnosť vzdelávania ako poslanie. In LEIKERT, J. (ed.): *(Do)tváranie literárnych hodnôt Petra Libu*. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 2006, s. 83-85.

LIBA, P.: Prieniky do literatúry a kultúry. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 2009.

LIBA, P.: Kultúra/literatúra. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 2005.

JUDÁK, V.: Významné jubileum. In LEIKERT, J. (ed.): *(Do)tváranie literárnych hodnôt Petra Libu*. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 2006, s. 16-21.

KOVÁČ, A. M.: Bytostnosť v tvorivosti. In LEIKERT, J. (ed.): *(Do)tváranie literárnych hodnôt Petra Libu*. Kulturologická spoločnosť, 2006, s. 30-36.

KOVÁČOVÁ, E. (MORAVČÍKOVÁ, E.): Rytier dobra a múdrosti. In *(Do)tváranie literárnych hodnôt Petra Libu*. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 2006, s. 54 – 56.

LEIKERT, J.: Namiesto úvodu. In LIBA, P.: *Kultúra/literatúra*. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 2005.

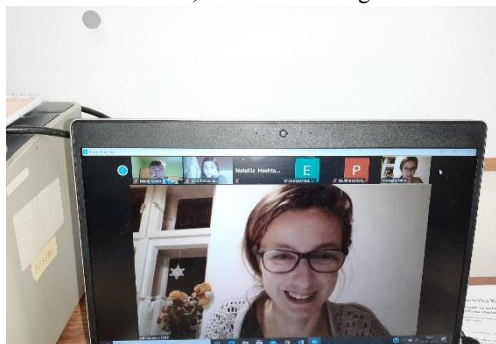
ŠABÍK, V.: Muž v talári. In LEIKERT, J. (ed.): *(Do)tváranie literárnych hodnôt Petra Libu*. Nitra: Kulturologická spoločnosť, 2006, s. 113 – 124.

*Mgr. Erika Moravčíková, PhD.
Katedra kulturológie FF UKF v Nitre*

Workshopy s „Mareenou“ a „Post Bellum“ boli online

KTO SOM? Workshop s Mareenou o (nielen našej) sociálnej identite

V stredu, 19.11. 2020 sa uskutočnilo jedno z prvých online podujatí organizované na Katedre kulturológie v spolupráci s ľudsko-právnou organizáciou „Mareena“ a Nitrianskou komunitnou nadáciou ako súčasť projektu *COMIN*. Workshop viedli dvaja lektori - Marta Králiková a Sancho Moises Geshinga Njambi. Workshopu sa zúčastnili študenti 1. ročníka Bc. štúdia, 1. a 2. ročníka Mgr. štúdia.

OBR. č. 1 Workshop *Kto som?*

Zdroj fotografie: archív autorky

Workshop bol súčasťou projektu *Stretnutím k porozumeniu*, ktorý je podľa Miriam Bošelovej „zameraný na šírenie povedomia o migrácií a integrácií cudzincov, znižovanie radikalizácie mládeže a tým aj na podporu ochrany zraniteľných - etnických či náboženských - skupín. Samotnou náplňou je neformálne vzdelávanie mladých ľudí, ktorým ponúka čo možno najkomplexnejší pohľad na dané témy. Objasňuje ich z rôznych strán a poskytuje ucelené informácie umožňujúce prehodnotiť postoje voči minoritám. Inovatívnym elementom je možnosť zapojenia lektorov a lektoriek z OZ Mareena, ktorými sú aj cudzinci a cudzinky a zážitkové vzdelávanie interaktívnymi metódami.“¹

Workshop, realizovaný na Katedre kulturológie, bol primárne zameraný na tému *identita* - hlavným cieľom aktivity bol fokus na reflexiu a premýšľanie o identitách a roliah v sociokultúrnej realite. Cez tieto identity (a ich pochopenie) sa študenti a študentky následne pozreli na to, ako tieto identity určujú

vnímanie ľudí v spoločnosti. Zručnú a zorientovanú lektorku Martu Králikovú vhodne dopĺňal inšpiratívnymi postrehmi Sancho Moises Geshinga Njambi pochádzajúci z Kene, dlhodobo žijúci na Slovensku. Študentom priblížil „vyjednávanie“ vlastnej identity ako súčasť integrácie, adaptácie a akulturácie v slovenskom kultúrnom prostredí.

Workshop inovatívnym a interaktívnym spôsobom podnietil študentov k úvahám a myšlienkam (nielen) o vlastnej identite. V neposlednom rade totiž odhalil mechanizmy etnických stereotypov a predsudkov predstavujúce časté prekážky interkultúrneho dialógu.

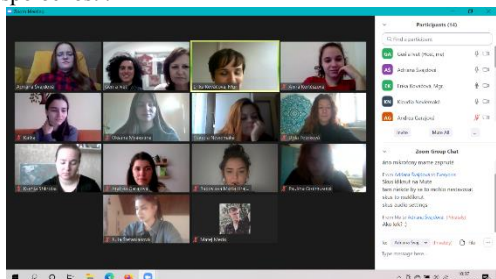
Workshop – „Nežná zmena“

Vo štvrtok 19.11. 2020 sa uskutočnilo ďalšie online podujatie organizované na Katedre kulturológie v spolupráci s občianskym združením Post Bellum. Workshop „Nežná zmena“ spolulektorovala úspešná absolventka kulturológie Dominika Geri Gerháťová. Zúčastnili sa ho študenti 1. ročníka bakalárskeho štúdia, ako aj 1. a 2. ročníka mgr. štúdia.

Zážitkový workshop vznikol pri príležitosti 30. výročia Nežnej revolúcie 1989. Hlavným poslaním bolo priblížiť študentom jednu epochu z našich novodobých dejín, ktorá bola nedemokratická, popierala ľudské, občianske, morálne hodnoty a deformovala charaktery ľudí. Slovom emeritného pápeža Benedikta VI.: „...vysledkom bola dominancia klamstva a deštrukcia vzájomnej dôvery. Po páde týchto diktatúr sa odhalilo, aké obrovské katastrofy táto nadvláda spôsobila v hospodárskej, ideologickej a duchovnej rovine.“²

S konzekvenciami totalitného režimu sa síce doteraz vyrovnávame, ale práve prostredníctvom zážitkového učenia sa lektori aspoň pokúsili študentom načrtnúť dobu, v ktorej žili ich rodičia, starí rodičia. Aktuálnou potrebou, ktorá občianske združenie Post Bellum priviedla k myšlienke ponúknuť tieto témy je často idealizácia totalitného systému, poukazujú na jeho výhody a zabúdajú, alebo vynechávajú skutočné nebezpečenstvá, neprávnosti, nerešpektovanie ľudských práv a mnohé obmedzenia, ktoré systém prinášal. Cieľmi workshopu bolo prostredníctvom hrania rol v štruktúrovanej dráme oboznámiť sa cez príbehy obyčajných ľudí so spoločenskou atmosférou konca 80–tych rokov 20. Storočia. Účastníci sa stali obyvateľmi obyčajného

bytového domu, členmi rodín a socialistickej spoločnosti.

OBR. č. 2 Workshop *Nežná zmena*

Zdroj fotografie: archív Dominiky G. Gerhátovej
(o.z. Post Bellum)

Študenti sa atraktívnou a interaktívnou formou zoznámili s historickými realiami a ľudskoprávnou problematikou. Počas domových schôdzí, ktoré viedla domovníčka a zarytá komunistka postupne odkrývali osudy svojich postáv, stigmatizovaných dobou a režimom. V úvodnej fáze bolo ich úlohou spoznať jednotlivé osoby, ktoré v hernom príbehu vystupovali. Zároveň nadviazali na spomienky v rodinách na rok 1968 (aké boli dopady, prípadne pozitíva na rodinu po Pražskej jari) a každý mal za úlohu predstaviť si, premyslieť, napísať alebo zakresliť rodinný príbeh a zakresliť, zapísať svoje životné plány na najbližších 5 rokov.

V nasledujúcich blokoch workshopu sa študenti dostali do konfrontácie so spoločenskou realitou. Najskôr prostredníctvom vykreslenia atmosféry počas Sviečkovej manifestácie, reakcií okolia, spoločnosti, predstaviteľov komunistických orgánov i Verejnej Bezpečnosti, kde mali možnosť pocítiť základné rozdiely medzi životom počas totalitného režimu a životom v súčasnosti.

Neskôr cez oboznámenie sa s priebehom udalostí počas „Nežnej revolúcie“ študenti mohli pochopiť nebezpečenstvá celej situácie, vzhľadom na nepredvídateľnosť dopadov všetkých aktivít aj s ohľadom na udalosti v roku 1968. Zároveň mali možnosť uvedomiť si medzinárodný kontext a súvislosti. Na základe toho si vytvorili predstavu o tom, čo prežívali ľudia, ako sa cítili, aké mali túžby, aké predstavy mali o svete, živote na „Západe“ v kontraste s tým, čo zažívali „doma“.³

Pripomínať si 17. november a jeho odkaz je obzvlášť v dnešnej dobe, kedy je sloboda a demokracia ohrozená, mimoriadne dôležité.

A rovnako tak je dôležité rozvíjať kritické myslenie, mediálnu gramotnosť a interkultúrne kompetencie. Čo sa nám vďaka týmto workshopom - pevne veríme - aspoň čiastočne podarilo.

Literatúra a zdroje

BOŠELOVÁ, M.: Rozhovor s etnologičkou z OZ Marena. [email]. Správa pre: Erika MORAVČIKOVÁ. 2020-11-10 [cit. 2020-12-08]. Osobná emailová komunikácia.

Elektronické materiály občianskeho združenia Post Bellum z osobnej mailovej komunikácie (nepublikované).

RATZINGER, J.: Európa, jej základy v súčasnosti a budúcnosti. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2005. In MARTINICKÝ, P.: *Ako nám sudcovia a politici ukradli 17. november*. [cit. 2020-12-08]. Voľne dostupné na: <https://blog.postoj.sk/7677/ako-nam-sudcovia-a-politici-ukradli-17november>

¹ Osobná emailová komunikácia s M. Bošelovou

² RATZINGER, J.: Európa, jej základy v súčasnosti a budúcnosti. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2005. In MARTINICKÝ, P.: *Ako nám sudcovia a politici ukradli 17. november*. [cit. 2020-12-08]. Voľne dostupné na: <https://blog.postoj.sk/7677/ako-nam-sudcovia-a-politici-ukradli-17november>

³ Spracované z elektronických materiálov občianskeho združenia Post Bellum (nepublikované).

*Mgr. Erika Moravčíková, PhD.
Katedra kulturológie FF UKF v Nitre*

Rozvíjame praktické zručnosti študentov: kurz Podnikanie v kultúre

Osobnosť kulturológa v sebe spája teoretika aj praktika, výskumníka, stratéga aj kreatívca a manažéra. Jeho teoretické zázemie z kulturológických, filozofických, historických, umenovedných disciplín, antropológie, etnografie a i. mu dáva pochopenie kultúrneho systému v jeho výnimočnosti, vysokej hodnote a súčasne krehkosti. Jeho teoretické poznatky v oblasti kultúrneho manažmentu a marketingu vytvárajú predpoklady pre efektívne a kultúrne citlivé riadenie kultúrnych procesov v praxi, pre rozvíjanie kultúry, kultúrnosti a identity. V modernej a neskoromodernnej dobe sa kultúra stáva artiklom, ktorý okrem duchovných

hodnôt prináša aj ekonomické hodnoty. Môžeme hovoriť o „monetizácii kultúry“ v podmienkach cestovného ruchu a o prienikoch oboch systémov. Kultúra je súčasťou produktu cestovného ruchu. Orientácia na kultúrne a environmentálne citlivé formy turizmu prináša významné environmentálne, sociokultúrne a ekonomické benefity pre lokálne komunity a lokality a vedie k ich regenerácii. Na druhej strane, môžeme ekonomický význam a potenciál kultúry vsadiť do významných transformačných procesov súčasnej globálnej ekonomiky, ktorá sa rozvíja v intenciách tzv. kreatívnej ekonomiky, ekonomiky založenej na ľudskej kreativite, talente, inovačných prístupoch a technológiách.¹ Kultúra a kultúrny priemysel majú nezastupiteľné miesto v kreatívnej ekonomike. Došlo k očakávanej zmene perspektívy a videnia kultúry. Kultúra už nie je len „*merit goods*“² s potrebou stáleho dotovania, je kľúčovým faktorom rozvoja a neoddeliteľnou súčasťou kreatívneho priemyslu, nástrojom a predmetom ekonomického zhodnotenia. Transformácia ekonomiky na kreatívnu otáča perspektívu pohľadu na kulturológiu ako vednú disciplínu, jej funkcie a miesto v spoločnosti a v spoločenskom diskurze. Otvára nové možnosti rozvoja kulturológie samotnej a realizácie kulturologickej praxe s väčšou účasťou technológií, mediálneho prostredia vrátane možnosti podnikania v kultúre.

V súvislosti s týmto vzniká potreba orientovať prípravu študentov viac na prax (rozvoj ich zručností a kompetencií) a súčasne hľadať metodologické a didaktické nástroje pre efektívnejšie prieniky teórie kultúry s praktickou kulturológiou. Interdisciplinarita odboru, významné zastúpenie praxe a prelínanie teórie a praxe, predstavujú silnú stránku prípravy našich študentov. Od poslednej akreditácie v roku 2014 sa Katedra kulturológie FF UKF v Nitre intenzívnejšie zameriava na rozvoj praktických zručností a kompetencií študentov. Systematická orientácia na prax sa premietla v štyroch významných aspektoch (činnostiach katedry):

1 zvýšenie počtu predmetov, ktoré sa venujú praktickej ekonomii

Ide o predmety: *Marketing a propagácia v kultúre I.*, *Marketing a propagácia v kultúre II.*, *Kultúrne inštitúcie a organizácie*, *Projektový manažment I.*, *Projektový manažment II.*, *Projektovanie kultúrnych aktivít*, *Právo a legislatíva v kultúre*, *Kultúrna politika*,

Kultúrna diplomacia, *Základy PR zručností*, *Grafický dizajn a fotografia*. Prakticky orientovaný je aj predmet *Regionálna kultúra a kultúrne dedičstvo*, v rámci ktorého sa študenti oboznamujú s problematikou strategického plánovania kultúry v regióne, štruktúrou strategických dokumentov, metódou SWOT analýzy a s kontextmi kultúry a cestovného ruchu.

OBR. č. 1 Spoluorganizátori kurzu Tomáš Blažek a Kristína Jakubovská

Zdroj obrázku: archív K. Jakubovskej

2 metodologické zmeny v odbornej praxi študentov

Zmenili sa prístupy k povinnej študentskej praxi a evaluačný rámec smerom k jej väčšej efektívnosti.

3 pravidelné realizovanie workshopov, prednášok, besied a iných aktivít vedeckého a odbornopedagogického zamerania

Ide o rozmanité formy vedeckých a kultúrno-pedagogických programov, ktoré si všimajú vybrané tematické okruhy a zameriavajú sa na formovanie odborného a osobnostného profilu študentov a ich kompetencií. Z posledných podujatí, realizovaných v zimnom semestri akademického roka 2020/2021 môžeme uviesť nasledovné:

Diskusia o nezávislých centrách na Slovensku pred koronakrízou a po nej;

online workshop Nežná zmena;

KTO SOM? Workshop s Mareenou o (nielen našej) sociálnej identite;

prednáška Sónická fotografia ako stopa kairos & zvukové sochy v site-specific intermedialnej hudberealizovaná v rámci cyklu prednášok Culturologos

Kurz podnikateľských zručností „Podnikanie v kultúre“

OBR. č. 2 Odovzdanie certifikátu účastníkovi kurzu, Tomáš Blažek a zástupca študentov Pavol Baumgartner

Zdroj obrázku: súkromný archív K. Jakubovskej

4 participácia študentov na manažovaní podujatí katedry

Ide o podujatia ako napríklad *Galéria na schodoch, Amateur Art Fest, Kultúrne potulky, Cena Pavla Straussa* a i.

Do dlhodobej stratégie katedry zameranej na efektívnu prípravu študentov pre prax spadá aj zrealizovaný 5-dňový *Kurz podnikateľských zručností „Podnikanie v kultúre“*. Kurz organizačne pripravilo

Národné podnikateľské centrum v Nitre (NPC v Nitre) a prebehol v termínoch 13. - 19. 10. 2020 v časovej dotácii 20 hodín. Na jeho prípravu sa podieľali Ing. Tomáš Blažek, Ing. Michaela Sukovská (za NPC v Nitre) a Mgr. Kristína Jakubovská, PhD. (za Katedru kulturologie FF UKF v Nitre). Napriek aktuálnej situácii úspešne prebehol a zrealizoval sa online. Účastníci zažili 5 akčných dní plných hodnotných a praktických prednášok od expertov z praxe.

Národné podnikateľské centrum v regiónoch je projekt *Slovak Business Agency*, ktorá je kľúčová a najstaršia špecializovaná inštitúcia zameraná na podporu malých a stredných podnikov (MSP) na území štátu. Vznikla v roku 1993 na základe spoločnej iniciatívy EÚ a vlády SR. Poskytuje komplex služieb, produktov a projektov, skvalitňujúcich a rozvíjajúcich podnikateľské prostredie, povedomie o možnostiach podnikania a tiež kompetencie existujúcich a potenciálnych podnikateľov podľa konceptu „one-stop-shop“. Služby *Slovak Business Agency* sú dostupné v jej pobočkách-*Národných podnikateľských centrách*, lokalizovaných vo všetkých krajských mestách. Zámerom organizácie je rozvoj malého a stredného podnikania v SR, ako aj podpora vzniku a rozvoja nových podnikov a motivácia fyzických osôb k vstupu do podnikania. V súvislosti s tým predstavuje jedinečnú platformu prepájajúcu verejný a súkromný sektor.³

Cieľom kurzu *Kurzu podnikateľských zručností „Podnikanie v kultúre“* bol rozvoj kompetencií našich študentov, zvýšenie ich konkurencieschopnosti na trhu práce, načrtnutie možností budúceho uplatnenia sa v kultúre, vrátane podnikania v kultúre. Tomáš Blažek a Michaela Súkovská pripravili zaujímavý, tematicky pestrý a hodnotný koncept kurzu, s programom ušitým na mieru pre potreby našich študentov. Počas piatich dní sa predstavili štyria lektori pôsobiaci v rôznych oblastiach, ktoré súvisia s projektovou činnosťou, kreatívnym priemyslom, rozvojom podnikania a ekonomicko-právnymi aspektmi podnikania. Lektormi, ktorí nás sprevádzali jednotlivými témami boli:

- Ing. Lucia Richterová, PhD. (prednášky: *Biznis Model Canvas* a *Obchodné zručnosti*)
- Mgr. Tomáš Kovalinka, PhD. (prednáška: *Marketingové zručnosti*)
- Mgr. Norbert Gyürüsi (prednáška *Špecifické právne zručnosti*)

- Mgr. Juraj Šimkovič (prednáška: *Komunikačné zručnosti*)

Úspešní absolventi kurzu dostali certifikát, ktorý môžu zaradiť do svojho odborného portfólia. Vážime si zrealizovanú spoluprácu s Národným podnikateľským centrom v Nitre, rozhovory o budúcich spoločných projektoch pokračujú. Veríme, že kurzy ako je tento, významnou mierou prispievajú k príprave našich študentov pre prax. Efektívny a zmysluplný rozvoj odborných spôsobilostí a kompetencií študentov je jednou z našich priorít. Spolupráca s Národným podnikateľským centrom v tomto rozsahu (formáte) bola prvou na pôde UKF v Nitre a sme hrdí na to, že sa uskutočnila na našej katedre. Otvorilo to priestor pre rozvíjanie spolupráce s ďalšími katedrami.

Touto cestou sa chceme poďakovať Národnému podnikateľskému centru za personálne a finančné zabezpečenie kurzu; organizátorom - Ing. Tomášovi Blažekovi a Ing. Michaele Súkovskej za výborné zmanažovanie podujatia; lektorom za ich hodnotné a podnetné prednášky s praktickými presahmi a tiež študentom za ich participáciu na kurze.

Literatúra a zdroje

KLOUDOVÁ J. a kol. 2010. *Kreativní ekonomika : trendy, výzvy, příležitosti*. Praha : Grada Publishing, a.s., 218 s. ISBN 978-80-247-3608-2.

Web: <https://www.npc.sk/sk/o-npc/o-nas/>

¹ KLOUDOVÁ J. a kol. 2010. *Kreativní ekonomika : trendy, výzvy, příležitosti*. s. 21.

² Termín „merit goods“ sa chápe ako tovary a služby, ktoré sú spoločensky veľmi dôležité. Ich význam si uvedomuje aj štát, ktorý podporuje ich existenciu a rozvoj a usiluje sa zabezpečiť prístup k nim pre celú spoločnosť (bez ohľadu na socio-ekonomickú a i. situáciu). Tento termín sa v praxi spája s potrebou dotovania, finančnej podpory.

³ Web: <https://www.npc.sk/sk/o-npc/o-nas/>

Mgr. Kristína Jakubovská, PhD.
Katedra kulturológie FF UKF v Nitre

Divadelná Nitra 2020

Písať o festivale a jeho význame v čase pandémie je rovnako náročné ako reflektovať divadlo vôbec. Uplynulý 29. ročník Medzinárodného festivalu *Divadelná Nitra* (25. – 30. 9. 2020) dokázal, že určite malo zmysel ho zrealizovať aj napriek drakonickým opatreniam. Našťastie sa jeho organizátori i návštevníci nevystavili obávanému riziku nakazenia vďaka veľmi dôkladnému dodržaniu všetkých protiepidemiologických opatrení.

Divadelná Nitra čiastočne predstavovala miesto, kde sa dalo s divadelným umením stretnúť v primerane dištančnej umeleckej komunikácii. Ústredný leitmotív festivalu tvorilo *Územie Étos*. Celkovo bol evidentne ochudobnený o zahraničný program a počas neho rad za radom aj o domáci. Týmto spôsobom sa kurátorský koncept výberu jednotlivých divadelných diel zo zahraničia ako aj z domácej divadelnej scény nezrealizoval úplne, ale uskutočnila sa jeho adekvátna náhrada. Promptne sa tak zaraďovali jednotlivé inscenácie do programu ako substitúcie k pôvodne skompletizovanej dramaturgii.

Paralelne sa tak odvíjal absentujúci (t. j. nezrealizovaný zahraničný program) – ako koncept kurátorského diela (dramaturgie) – v podobe hotového pripraveného bulletinu festivalu (táto línia nenahradeného programu zostala ako dramaturgická predstava vystavenej kolekcie programu). Vznikla pozoruhodná, temer absurdná situácia, keď sa napríklad *Artists talk* na festivale týkal kurátorských diskusií o inscenáciách, ktoré sa *de facto* na festivale vôbec neobjavili: *7 sľubov* a *Zmaľovaná hudba* (Random Scream, Brusel), Kacírské eseje (Studio hrdinů, Praha).

Na základe toho sa odvíjala komplementárna línia avizovaného slovenského programu, ktorá sa nečakane rušila a improvizovane modifikovala takpovediac za pochodu (uveďenie repríz inscenácií *Proces* domáceho Nového divadla z Nitry, príp. *Masterpiece* Slávy Daubnerovej). Kurátorský podiel na dramaturgickej tvári festivalu sa potom celkovo vytratil. Zo zamýšľaného programu takto zostala len časť, ktorá *pars pro toto* vyjasňovala aspoň siluetu dramaturgického festivalového konceptu – a jeho leitmotív: *územie étos*. Ktovie, či by sa aj po nezrušení tejto festivalovej (programovej) kolekcie dostavila predstavovaná účinnosť jednotlivých vyskladaných diel *ad hoc*.

Festival ponúkol divákovi *showcase* slovenského divadla – najmä inovatívneho, originálneho i experimentujúceho hoci vo výrazne pomenenej konštelácii. Napríklad inscenácia *Norma* (Divadlo z Pasáže, Banská Bystrica) komunikovala univerzálne zrozumiteľným jazykom o konštantnej tematike stavania akýchkoľvek bariér, či striktných obmedzení, príp. rôznych operatívnych regulatívov v ľudskom živote. Výpoveď banskobystrických tvorcov zasiahla o to viac, že ju artikulovali eklatantným spôsobom práve herci a herečky so zdravotným znevýhodnením.

Tvorcovia Nového divadla v Nitre sa v inscenácii *Kocúr v čižmách* (Nové divadlo, Nitra) pozreli cez punkový princíp antiiluzívneho bábkového divadla na zreteľnú kontrastnosť kladného rozprávkového hrdinu v zmysle etickej polarity. Ich postava Kocúra (Agáta Spišáková) ako tradične pozitívne vnímaná postava odhalila v sebe zhubnú manipulačnú stratégiu premysleného konania nie nepodobnú mafianskym praktikám v našej korupčnej spoločnosti.

Opemý spevák Peter Mazalán odtabuizoval vo svojej osobitej perfromancii *Zimná cesta* (Bratislava, Slovensko) problematiku prehliadaného i značne vytesneného autizmu. Vytvoril dielo na rozhraní

koncertu a divadla. Skombinoval piesňový cyklus *Winterreise* Franza Schuberta s rovnomennou hrou Elfriede Jelinekovej. Spočiatku piesňový recitál P. Mazalána narušil neskorý príchod matky s dcérou (Jana Olhová a Annamária Janeková). Keď infantilne dospelá dcéra ustavičným spôsobom narušala atmosféru koncertu svojím verbalizovaním, hlasným čítaním Jelinekovej textov, tak sa tieto dva paralelné svety (koncert a herecká intervencia vzájomne motívicky prepojili). P. Mazalán doslova navodil v divákoch, v ich recepčnom vedomí, situáciu nepreniknuteľného autonómneho sveta autistickej osobnosti, jej inakosti reflektovania i prežívania sveta. Osobité dielo sa stalo jedným z najvýraznejších počínov na tomto festivale svojou originalitou a najmä inovatívnym jazykom.

Inscenácia *Lúbim ťa a dávaj si pozor* (Divadlo NUDE, Bratislava) intervenovala do priestoru novovznikajúceho kultúrneho centra DOMof CREATIVITY (bývalého Domu módy v Nitre). Imerzný princíp tohto diela poslúžil na prezentáciu štyroch príbehov žien a ich variabilných skúseností s partnerstvom, vzťahmi, materstvom, rodičovstvom a pod. Štyri príbehy sa odohrávali v štyroch rôznych miestnostiach s voľným pohybom divákov doslova v komornom obklopení a bezprostrednej interakcii akoby na návšteve.

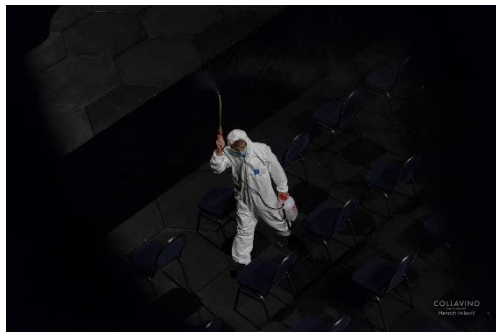

Nitrianski tvorcovia uviedli v rámci dramaturgie festivalu inscenáciu hry A. Saavedry na motívy hry Federica Garcíu Lorcu *Dom* (DAB v Nitre, réžia: Marián Amsler) v sugestívnej réžii ako predsmrtné defilé andalúzskeho básnika, ktorému sa v cele pred popravou premietali postavy z jeho známej hry *Dom Bernardy Alby*, prezentujúce zástupné symboly jeho ženskej psyché. Domovská inscenácia zaujala nevšednou nabitou intenzitou a nesporným hereckým koncertom.

Absolútnym vrcholom festivalu sa neočakávané a neplánovane stala najnovšia fyzicko-vizuálna performance Slávy Daubnerovej *Masterpiece*. Nadhľad, humor, bilancia tejto performerky, tanečníčky i režisérky predstavovala zhrnujúcu, trpkosmiešnu sondáž do pohybov i poryvov jej vlastnej kariéry. Opätovne v nej skombinovala určitým, generalizujúcim spôsobom všetky svoje osvedčené princípy doterajšej tvorby s osobitým využitím princíпов intermedializácie, performance a svojrázneho autorského seba výrazu na scéne *par excellence*.

Žiaľ, vinou nepredvídaných udalostí a striktných opatrení sa na festivale nemohli z pochopiteľných dôvodov uviesť mnohé očakávané inscenácie, ktoré by viac či menej potvrdili nastavený kurátorský koncept. Išlo o inscenácie: *Dnes večer nehráme* (SND, Bratislava), *Tichá noc, tmavá noc* (Divadlo Jozefa Gregora Tajovského, Zvolen), *Komedia česká o bohatci a Lazarovi* (Slovenské komorné divadlo, Martin) alebo *V samote* (Gaffa, Bratislava) a i.

Ako vidno pandémie zasiahla do sviatku divadelného umenia razantne ako ešte ani na jednom z jeho ročníkov (samozrejme, že sa v dejinách festivalu už objavili krízy zavinené drasticky zníženým rozpočtom a následným skrátením jeho trvania na minimum atď.). Vždy však vzplanul ako fénix. Tento rok festival (sám) poznačili mnohé opatrenia, zamedzenia pri dodržiavaní prísnych hygienických požiadaviek a napokon sa uskutočnil v absolútnom režime – zredukovaním podujatí na minimum spolu s bohatým sprievodným programom. Jeho účastníci zažili festival v citeľne úsporných podmienkach. Ovplyvnilo to jednoducho vnímanie/ponímanie festivalu ako priameho (interkultúrneho) stretnutia v jeho interakcii.

Nie je obvyklé zakúšať festival v ustavičnom dodržiavaní protiepidemiologických princíпов

v zmysle „R – O – R“. Sprevádzalo to takpovediac každý vstupný rituál ešte pred samotnou kontrolou vstupeniek vo foyeri divadla. Každá pomyselná návšteva inscenácie v rámci festivalového programu sa nezaobišla bez tejto preventívnej prehliadky, ktorá potom špecificky determinovala festivalovú atmosféru ako zvláštny prípad núdzového stavu, direktívno-ochranných vstupných protokolov dezinfekcie, sterilnej hygieny a striktných pravidiel rozostupovania. Vzniklo jednoznačne výnimočné, temer až exkluzívne zažitie divadla, ktoré sa za istých okolností zvýšenej profylaxie raritne uviedlo len pre elitný počet obecnstva. Z festivalu sa odrazu stalo do istej miery chránené miesto v relatívne provizórnych podmienkach. Festival znamenal čosi hraničné namiesto masovosti (festival ako masový fenomén). Naplnil sa takýmto spôsobom jeho spomínaný leitmotív.

Návšteva festivalu potom predstavovala zvláštne privilegium vstúpenia na „územie“ divadla (*Divadelná Nitra* nechala aspoň načas divadlám možnosť realizovať v autentickej podobe svoje divadelné diela pred festivalovým publikom). V tom následne spočívala naozajstná divadelná oslava (archaický variant festivalu ako sviatku). Súvisela teda s bezprostrednou konfrontáciou, t. j. divadelnou recepciou v priamom komunikačnom vzťahu so živým divadelným dielom. Hodnota festivalu zrazu nadobudla netradičný rozmer dočasného azylu – špeciálne vyhradeného miesta (teritória).

Dôležité je tiež pripomenúť, že sa to organizátorom podarilo na základe spomínaných protiepidemiologických opatrení, obklopujúcich celý chod tohto festivalu. Vedomie neustáleho ohrozenia tu na mieste bolo tak či tak. Vynútilo si to preto dôslednú opatnosť i striktnosť v bezpečnom pobudnutí na festivale, ktorý predsa len rátať s istou možnou situáciou prirodzeného združovania sa. Pobyt na festivale musel teda zničiť aj zvýšenú disciplinovanosť v dôsledku zodpovedného správania a dodržiavania nevyhnutných opatrení kvôli nielen vlastnej bezpečnosti, ale aj všetkých ostatných. Jeho organizátori dokázali, že plnením najprísnejších opatrení sa kultúrne podujatie dá zorganizovať s takmer dôsledným naplnením vytýčených výziev a ideí a pritom nevystavovať okolie ohrozeniu. Potvrdila sa aj zreteľná životaschopnosť divadla: existovať v určitom núdzovom moduse a legitímne komunikovať všestrannými spôsobmi v interfe-

rujúcom dialógu ako symbol výdrže. Festival, žiaľ, aj za cenu viacerých cenných obetí (značne skresaný hlavný program) mal zmysel už len tým, že rezistentne pretrval a viacnásobne nadobudol interkultúrny rozmer dialógu.

Autor fotografií: COLLAVINO

*doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.
Katedra kulturológie FF UKF v Nitre*